

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Кожна частина історії відрізняється від іншої системою цінностей та життєвих орієнтирів, які визначають традиції і звичаї певного народу, особливості та характер політичної системи того чи іншого суспільства, моральна поведінка у державі, створюють основу стандартів політико-правових законів та норм, обумовлюють поведінку суспільних груп та індивідів, формують динаміку та спрямованість політичних і соціальних процесів. Входження України в європейський світ сприяло формуванню у значної частини українського народу просвіченого мислення, задовільних настанов щодо державного будівництва, сприяло підвищення ринкової економіки, вітчизняної культури і освіти, соціального захисту громадян, системи правового забезпечення життєдіяльності людини тощо.

Переосмислення українцями життя, хочуть бути впевнені в завтрашньому дні та реальний захист своїх свобод і прав, пришвидшити запровадження європейських цінностей і стандартів у всіх сферах суспільного життя формували у свідомості українського соціуму почуття відповідальності за свій вибір та країну, брати участь в демократичних перетвореннях, процесі реформування держави та розвитку інститутів громадянського суспільства, захисті інтересів співгромадян, спроби знайти власні способи участі у взаємовідносин із владою та суспільно-політичному житті.

Метою дослідження є аналіз філософських аспектів впливу європейських цінностей на формування українського суспільства.

Завдання дослідження: запропонувати спосіб пришвидшення формування європейських цінностей, створення умов для формування українського суспільства; забезпечення європейських соціальних стандартів і добробуту населення.

Об'єкт дослідження: духовна сфера сучасного українського суспільства.

Предмет дослідження: особливості та специфіка формування європейських цінностей в сучасному українському суспільстві.

Цінності є одним з основних інтегруючих факторів суспільства або соціальної групи, «що впорядковують для людини соціальні відносини довкілля, Всесвіт, речі тощо» [1, с. 106].

Вони завжди «є досконалим витвором, яка відповідає інтересам суспільства в певній історичній епосі» [2, с. 451], є в певною мірою, шкалою чогось необхідного або бажаного, що очолює суспільство у просторі, виступає так званим навігатором людських стандартів. Цінністю є не тільки те, що існує, але й те, що треба зробити, за що треба наполегливо боротися [3, с. 35] – предмет, що має певну значення і здатний задовольнити ту чи іншу потребу людини; ідеал, який хочеться досягти людині; норма, якої потрібно виконувати; значущість чогось для соціальної групи, особистості, суспільства.

Оскільки цінності є надбанням правового, політичного, економічного, духовного досвіду, вони є особистими для кожного із людей та мають неоднозначності в часі та у різних народів. Суспільні відносини можуть змінювати цінності: одні знецінюються, інші – набувають особливого значення. Кожний історичний час надає пріоритет деяким цінностям, що роблять мотивацію для вчених вивчати цей феномен.

У Новий час, коли відбувається затвердження гуманістичної природи і загальнолюдської значимості цінностей, німецький філософ І. Кант визначає цей феномен як найвищий принцип людських вчинків, що спрямована процесом удосконалення [4].

Капіталістична доба надавала орієнтир таким цінностям, як колективізм, праця, що підштовхнуло послідовника І. Канта Р. Г. Лотце у середині XIX ст. до визнання цінностей «сутнісним проявом предметного світу, тим, що має суспільний або особистісний сенс та є необхідним для людини» [10, с. 126].

У XIX–XX ст. Ф. Ніцше, продовжуючи філософський дискурс міркувань проблеми цінностей, доводив, що метою життя людини є цінність, предметом її осмислення та бажанням усього життя [5]. Вчений започаткував принцип «переоцінки всіх цінностей», показавши, що у різному історичному часі, у різних людських організаціях між цінностями існують відмінності, тому час від часу цінності потрібно переглядати у відповідності із змінами життєвих орієнтирів людства. Перебуваючи під впливом ідей І. Канта та його наслідників, М. Вебер підтверджував, що цінності мають історично-конкретний характер і великої соціальної значимості, як основа мотивації поведінки людей, база цілісності соціальної системи [6, с. 74].

Цінності Європи не є абстрактним відображенням певних стандартів, а мають особисте втілення у писаних правових джерелах. Наприклад, Рада Європи для виконання основних напрямів ухвалила низку нормативних актів, що стали основою функціонування європейського соціуму, зокрема, Європейську соціальну хартію (1996 р.), Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (1950), Рамкову конвенцію про захист національних меншин (1995 р.), Європейську Хартію регіональних мов або мов меншин (1992 р.), та інші акти. Пріоритетною ідеєю Хартії є те, що людська особистість є головною у своїй діяльності та Європейський Союз надає їй громадянство, створює простір свободи, безпеки та правосуддя. У цьому акті особливо акцентують увагу на повазі до людської гідності, яка є недоторканою. Переконані, що всі люди мають гідність, означає, що всі вони в змозі свідомо самі обрати моральну поведінку, а не наслідувати нав'язаним кодексам честі з боку держави або корпорацій і станів. Тому людська гідність стала першим і основним розділом Хартії початкових прав ЄС, що в свою чергу, сприяло налагодженню механізму поступового запровадження прав людини, стандартів Ради Європи у правопорядок України та наближення правової системи України до права провідних Європейських держав, що передбачає реалізацію ряду реформ і впровадження європейських норм і стандартів, які мають встановити гарантії свобод та прав людини [7, с. 23].

У проекті Конституції Європейського Союзу 2003 р. цінностями проголошуються людська воля, гідність, рівність, демократія, верховенство права та панування прав людини, які є основними для всіх держав-членів у суспільстві, де панують толерантність, плюралізм, справедливість, солідарність та недискримінація [8].

Отже, європейськими цінностями є демократичні норми, в центрі яких знаходиться люди. Британський дослідник Гартон Аш вважає, що необхідно постійно нагадувати про них та акцентувати увагу на здобутках Європи для кожного покоління. Такі цінності, як свобода, справедливість чи мир – це мета, а Європа – це лише засоби їх втілення, взірць для країн та народів світу [9, с. 83].

Висновки. Таким чином, цінності Європи є основними консолідуючими чинниками для сучасного українського суспільства та прикладом у боротьбі за гідне життя. Для встановлення порядку в суспільстві та впровадження європейських цінностей необхідним є оновлення владних структур, зниження до мінімуму корупцію, покращити зростання економіки країни та рівня життя населення. Для цього варто змінювати сьогоденні цінності, або переорієнтуватися на нові, європейські орієнтири.

Адже непевність у цінностях, їх дифузія ставлять під сумнів функціонування державних інститутів, вони знижують національну згуртованість та ідентичність. Не обдумані соціально-політичні процеси, що відбувалися і відбуваються в Україні, доводять що українці хочуть жити по-новому, де прикладом виступає Європа. Інтеграція європейських цінностей в українське суспільство дозволить створити основу для ефективного функціонування і швидкого розвитку України.

Література

1. Сакало О. Є. Ціннісний портрет українського суспільства: за даними World Values Survey. Актуальні проблеми філософії та соціології : науково-практичний журнал. Одеса, 2016. Вип. 11. С. 99–101.
2. Шайгородський Ю. Ж. Ціннісні трансформації в період суспільних змін. Соціальна психологія. 2009. №3. С. 86–94.
3. Денисюк Л. М. Проблема сутності цінностей у наукових дослідженнях. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія: Зб. наук. пр. К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. Вип.2. 132 с.
4. Кант І. Критика чистого розуму, пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ : Юніверс, 2000. 504 с.
5. Ніцше Ф. Повне зібрання творів, пер. з нім. К. Коток та О. Фешовець. Львів: Астролябія, 2004. Т. 1. Народження трагедії. Невчасні міркування I–IV; Твори спадку 1870–1873. 769 с.
6. Стасевська О. А. Система цінностей як основа буття сучасного українського суспільства. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія: зб. наук. пр., редкол.: А. П. Гетьман та ін. Харків : Право, 2014. №1(20). С. 62–76.
7. Амельченко Н. А. Цінності об'єднаної Європи. Київ : ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013. 42 с.
8. Договір про запровадження Конституції для Європи (проект): Договір, Міжнародний документ від 18.07.2003 № С169/01. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_647 (дата звернення: 15.03.2019).
9. Пірен М. І. Європейські цінності та їх реалізація у сфері державної служби та кадрової політики України. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2015. Вип. 1. С. 78–90.
10. Lotze H. System der Philosophie. I. T. Logik. Drei Bücher von Denken, vom Untersuchen und vom Erkennen. Leipzig : Verlag von S. Hirzel, 1874. 627 s.
11. Гнасевиц Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві : Вітакультурний млин. Методологічний альманах. 2014. Модуль 16. С. 40–46.